Boken

Samlad Ekelöf inbjuder till fragmentarisk läsning

Av
ANDERS MORTENSEN

Utgivningen av Gunnar Ekelöfs "Skrifter" har nu avancerat till volym 4 och 5. Det ena bandet innehåller dikter som av olika skäl inte ingår i hans originalböcker. Det andra presenterar ett fyiligt urval av hans översättningar. Det visar sig, inte helt oväntat, att böckerna förevisar två olika temperament hos Ekelöf: dels en direkt, spretande mångsidig och stundtals hänsynlöst subjektiv poet, dels en filologiskt noggrann och lyhörd tolkare, som bemödar sig om att återskapa originalens speciella stämningar och tonfall.

Troligtvis kastar sig de flesta Ekelöfentusiasterna först över volymen med efterlämnade dikter. De kommer inte att finna några okända mästerverk i klass med "Tag och skriv" eller "Absentia animi", men blir ändå rikt belönade på annat sätt. Tolkningsvolymen rymmer däremot en lång rad av mästerverk. Som utgivaren Reidar Ekner påpekar var Ekelöf "en av de stora översättarna från det franska språkområdet under sitt sekel". När de spridda utgåvorna nu sammanställs uppstår en märkvärdigt helgjuten antologi över modern fransk litteratur, med guldkorn som vaskats fram under decennier av läsning och personlig tillägnelse. Boken omfattar också omkring 70 sidor poesitolkningar från andra språkområden, men det är Ekelöfs väg genom den franska modernismen – och dess förelöpare – som markerar hans betydelse som översättare och introduktör.

■ ■ ■ Den 500-sidiga volymen kan avnjutas på ett otal sätt: som en underhållande läsebok, som en introduktion i ett antal moderna författarskap och som en del av Ekelöfs värld och verk. Den poesi han översätter vävs också in i hans egen

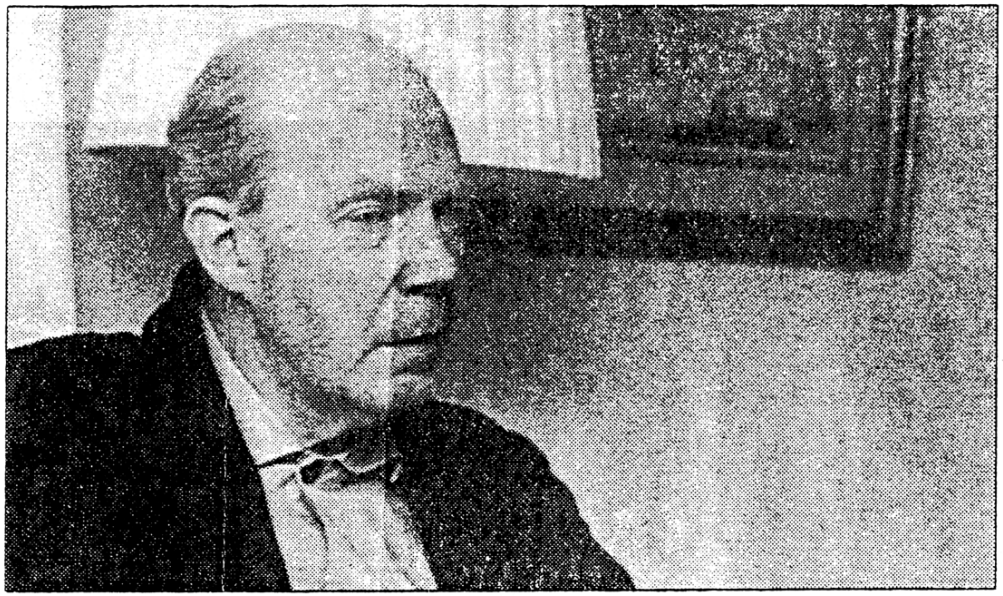

Foto: Okt

Gunnar Ekelöf: nu föreligger volym 4 och 5 av hans samlade skrifter. Anders Mortensen läste och gled snabbt förbi de nervlösa raderna men stannade upp där det bränner till, och det gör det ofta.

poesi, hans tillägnelser blir personliga delar av honom själv. Hans på äldre dar noggrant valda kanon av "Valfrändskaper" (1960) kan jämföras med debutantens ivriga närmande till "Fransk surrealism" (1933). Livslånga affiniteter som Apollinaire, Desnos och den sufiske mystikern Jalálu'd-Dín Rúmi ryms inom samma pärmar som de sedermera skeptiskt betraktade inspiratörerna Rimbaud, Mallarmé och T S Eliot. Läsningen blir samtidigt en färd genom modernismen och Ekelöfs litterära utveckling.

Stora delar av Ekelöfs prosaöversättningar har också fått plats. De fyra romaner av Gide, Malraux, Flaubert och de Sant-Exupéry som han tolkade serveras bara genom smakprov, men i stort sett all fransk kortprosa han tog sig an finns med. Mest spännande är kanske att de tidigare svårtillgängliga och utspridda Proustöversättningarna har samlats; de omfattar ett 90-tal sidor ur debutboken "Les Plaisirs et les Jours" och skulle väl försvara en egen utgåva. Det höll förresten på att bli väldigt många Proustvolymer för Ekelöfs del. Han övertalade Bonniers att utge "På spaning efter den tid som flytt" och var kontrakterad som dess översättare under flera år, ända tills uppdraget övertogs av Gunnel Vallquist. Och det var nog tur, för annars hade han nog aldrig fått tid över för Strountes och Diwandiktning.

Dagens andra utgåva rymmer alltså dikter som Ekelöf inte tog med i sina böcker. Materialet är omfattande och disparat, av skiftande kvalitet men till sin helhet utomordentligt intressant. De 250 tätttryckta sidorna upptar incitament till kommande projekt, tillfällighetsdikter, impressioner från resor, självbiografiska skisser, diktarporträtt, bidrag till julkalendrar och mycket annat; det handlar om ofullbordade utkast likaväl som estetiskt fullgångna, bearbetade dikter som inte kunde passas in i de omsorgsfullt komponerade samlingarna.

■ ■ ■ Den som är bekant med den postuma utgivningen känner igen merparten av de sammanställda texterna. Det betyder dock inte att den rika handskriftssamlingen i Uppsala nu skulle ha skrapats i botten: utifrån det material som Ekner valt att inte ta med, fragmenten och utkasten till de mera kända dikterna, vore det möjligt att sammanställa flera spektakulära volymer. Det betyder heller inte att läsningen skulle sakna fynd och genuina glädjeämnen. Sådana finns det gott om, inte minst i avdelningen "Bok av grotesker". Väl värda att memorera är exempelvis de "Uppteckningar av abbé Feuillet du Chésne angående horhusen i Cairo" där en mycket känd skald och biskop möter sig själv i Spegelvärlden som Sjasse Renget. Tänkvärd är också receptsamlingen – "av Kajsa W." – för anrättning av Ekelöfs författarkollegor. Vennberg, heter det, "bör helst serveras i russinkaka, då märks han minst". Och Lars Gustafsson är blott "en frukosträtt med mjölk och socker".

Boken inbjuder till en irrande och fragmentarisk läsning, där man snabbt glider förbi de nervlösa raderna och stannar upp när det bränner till. Och det gör det ofta, för i många av dessa mindre bearbetade dikter talar Ekelöf ovanligt direkt och oreserverat, sinnligt och illusionslöst. Som i följande sentida förtydligande av Färjesångsfilosofin:

Det rena tänkandet
i sats och motsats
varken skiter eller knullar
men kroppen, av vilken huvudet beror, gör det

Gunnar Ekelöf: Skrifter 4. Appendix 1927–1968 *och* Skrifter 5. Valfrändskaper och andra översättningar. Bonniers.

Anders Mortensen granskar i det kommande numret av BLM utförligt hela utgivningen av Ekelöfs skrifter.